

ПРОБЛЕМА ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАТЬ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Модель соціального педагога повинна будуватися у відповідності до вимог часу, з урахуванням соціальних очікувань як з боку держави, так і з боку людини. Розуміння сутності та значення феномену професійного самовдосконалення є необхідним з боку колективу в ході вивчення циклу соціально-педагогічних дисциплін, оскільки це сприяє кращому змістовному наповненню навчального та виховного процесів. У статті охарактеризовано соціально-психологічні умови, що впливають на становлення рівня професіоналізму фахівців із соціальної педагогіки, зроблено аналіз проблеми інтеграції знань, отриманих студентами відповідної фахової підготовки.

Ключові слова: професійна підготовка, професіоналізація, соціальна педагогіка, соціально-педагогічна діяльність, фахова підготовка, інтеграція знань.

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються у політичному, економічному і суспільному житті України, обумовлюють необхідність професіоналізації соціальної сфери. Економічний та соціальний розвиток держави прямопропорційно залежить від якості та рівня освіти і ефективності діяльності його громадян. За таких умов, першочерговим завданням системи освіти є підготовка висококваліфікованих та конкурентоспроможних кадрів. Особливої актуальності набуває питання професійної підготовки фахівців з соціальної роботи, з огляду на постійне збільшення кількості людей, що потребують соціальної допомоги, та низький соціальний статус цієї професії. Характерною рисою сучасної соціальної роботи і, тісно пов'язаною з нею, системою підготовки соціальних працівників – є залежність від перманентних змін соціального життя суспільства.

Сьогодні під поняттям «сучасний спеціаліст» розуміють не тільки професіонала своєї справи, а й особистість, яка має належний рівень психофізіологічних якостей. Якості соціального педагога, які забезпечують його професійну придатність, — доброзичливість, делікатність, автентичність, відкритість, конкретність, безпосередність, комунікабельність, ініціативність.

Однак важливо, щоб соціальний педагог як особистість і фахівець володів комплексом якостей, серед яких найважливіші – активність, прагнення і вміння допомогти. Логічно вимальовується сукупність психологічних характеристик: здатність надавати допомогу, не руйнуючи власну особистість для порятунку інших (хоча і це іноді необхідно), а бути в змозі допомогти через ті правові соціальні важелі, які існують у суспільстві. Це вимагає наполегливості, терплячості і компетентності щодо правового аспекту справи: крім знання і дотримання законів, також відчуття прав людини, гуманізму і справедливості.

Перехід нашої держави на рівень правової демократичної держави, становлення у ній громадянського суспільства, втілення нових підходів до системи соціального захисту її громадян сприяли виникненню фаху – «Соціальний педагог», точніше, наповнили його новим змістом.

Вихід на професійний рівень здійснення соціально-педагогічної діяльності вимагає, щоб цю професію обирали люди особливих особистісних якостей. Якості соціального педагога, які забезпечують його професійну придатність, — емпатія, доброзичливість, делікатність, автентичність, відкритість, конкретність, безпосередність, комунікабельність, ініціативність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наприкінці ХХ на початку ХХІ ст. спостерігається підвищення інтересу до дослідження професіоналізму як характеристики, що впливає на ефективність професійної діяльності соціального педагога. Ці аспекти докладно аналізуються в працях Е.А. Клімова, А.А. Бодальова, А.А. Деркача, Г.В. Лазутіної, а також у дослідженнях В.А. Цвика, Е.А. Жукової й ін. З огляду на те, що процес професіоналізації є багаторівневим, то необхідно також звернути увагу на праці В. Подмаркова, А. Турчинова,

В. Цвика, які відзначали взаємозв'язок і взаємозумовленість соціальних й особистісних аспектів даного процесу.

Тенденції становлення соціальної педагогіки та соціальної роботи, здобуття цим видом діяльності атрибутів і статусу професії, простежуються в працях Е. Гринвуда, А. Флекснера, М. Фуко, Т. Шаніна, А. Соловйова, Л. Топчія, Б. Шапіро. Питання теорії й практики соціальної педагогіки докладно вивчаються В. Жуковим, Л. Гусяковою, Е. Холостовою, П. Павленком, М. Фірсовим. Проблеми професійної підготовки кадрів в області соціальної педагогіки та соціальної роботи й шляхи її вирішення розробляються Л. Гусяковою, Е. Холостовою, В. Нікітіним, Л. Топчієм, П. Павленком, А. Ляшенко. Морально-етичні, ціннісні аспекти формування професійної культури знаходять висвітлення в працях Е. Ярської-Смірної, Г. Медведєвої. В нашому науковому дослідженні на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему «Розвиток творчої пізнавальної самостійності курсантів вищого військового навчального закладу» також було проведено теоретичний аналіз умов для розвитку соціальної педагогіки в Україні, як науки та її природній зв'язок з пізнавальною творчістю.

Формулювання цілей статті. Визначення готовності студентів до соціально-педагогічної діяльності потрібно проводити ще під час навчання у вузі. Це дасть можливість майбутньому фахівцю точніше визначити свої слабкі сторони в професійній підготовці та вжити в майбутньому заходів для самовдосконалення професійних якостей.

Метою пропонованої статті є аналіз проблеми інтеграції знань майбутнього соціального педагога під час навчання у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Готовність студентів-випускників до соціально-педагогічної діяльності може розглядатися в трьох рівнях (В. Сластенін): особистісна (мотиваційна, морально-психологічна), теоретична й технологічна (операційно-діяльнісна). Вимірюють параметри готовності (на основі методики МПЦУ І.Шалаєва) відповідно до кваліфікаційної характеристики соціального педагога (В.Сластенін, М.Галагузова, М.Костикова, В.Бочарова), а також з урахуванням вимог, які висуваються до здійснення виховної діяльності класним керівником, педагогом-вихователем (О.Газман, Н.Щуркова й ін.). При цьому необхідно враховувати поточну успішність студента, результати іспитів, результати проходження соціально-педагогічної практики.

Світ людини - це сукупність речей, подій та явищ, котрі вона виділяє із зовнішнього світу, набір значень та понять, на які вона звертає увагу. Таким чином, цінності можна визначити як те, що є важливим та дорогим для того, хто робить їх оцінку. І тут виникає неминуча спокуса вважати цінності чимось суб'єктивним, залежним від вільного вибору.

Співвідношення об'єктивного та суб'єктивного як особлива проблема змінюється в рамках діяльнісного підходу, що дозволяє розглядати систему цінностей як результат міжіндивідуального цілепокладання, який здійснюється за законами соціокультурної еволюції. Оцінка предметів та явищ навколишньої дійсності здійснюється з метою встановлення їх значимості для людини, тобто їх відповідності персональним та колективним потребам.

Яким же має бути соціальний педагог в Україні? Які вимоги ставляться до його особистісних якостей? Найголовніша риса, з нашої точки зору, – це відчуття «больових точок» у суспільстві, відчуття проблем соціальної незахищеності різних соціальних груп і верств населення. Цю рису можна назвати «специфічною соціальною чутливістю» [5, с.93].

Однак важливо, щоб соціальний педагог як особистість і фахівець володів комплексом якостей, серед яких найважливіші – активність, прагнення і вміння допомогти. Логічно вимальовується сукупність психологічних характеристик: здатність надавати допомогу, не руйнуючи власну особистість для порятунку інших (хоча і це іноді необхідно), а бути в змозі допомогти через ті правові соціальні важелі, які існують у суспільстві. Це вимагає наполегливості, терплячості і компетентності щодо правового аспекту справи: крім знання і дотримання законів, також відчуття прав людини, гуманізму і справедливості. Оскільки в нашій державі ще недостатньо сформоване правове поле щодо забезпечення соціального

захисту людей, очевидною стає вимога соціально-політичної активності соціальних педагогів у плані можливого лобіювання певних законодавчих актів. Крім того, через практичну відсутність у державі мережі закладів для соціальної реабілітації різних типів, для різних верств населення, соціальним педагогам не зайвим було б мати підприємницькі властивості і риси, що дозволило б їм шукати можливості для відкриття власного бізнесу соціально-реабілітаційного спрямування, розробки проектів, проведення акцій, а також вміння і здатності знаходити кошти і джерела фінансування [5, с.94].

Фахова підготовка має бути особистісно орієнтованою, в якій значна роль відводиться формуванню внутрішнього цілісного образу «я-студент», що набуває фаху «Соціальний педагог», а в кінцевому рахунку – формуванню цілісної професійної я-концепції фахівця як системи внутрішніх Я-структур, що визначають професійну активність, професійну успішність тощо.

Формування професійної я-концепції неможливе без:

- 1) інтеграції знань із різних наукових сфер;
- 2) аналізу проблем практичної діяльності;
- 3) особистісний саморозвиток – робота з особистісними обмеженнями щодо фахової діяльності;
- 4) аналізу власного досвіду практичної роботи з різних питань;
- 5) розуміння різнорідних ситуативних проблеми, пов'язаних із сучасним суспільним життям [2, с.34].

Таким чином, фахові уявлення є одними з центральних детермінант професійної самоідентифікації, формування образів «Я» в професії. Впливаючи на ці чинники, можна спрямовувати процес професійного становлення спеціаліста. Образ соціальної педагогіки як професії складається, принаймні, з двох основних компонентів: образу фахівця та образу клієнта. Змістовне наповнення «бажаного образу Я» для фахівців соціально-педагогічної сфери має містити інформацію про те, чого чекають від соціальних педагогів їх клієнти, про їх можливу співпрацю, а зміст «реального образу» – інформацію про можливості держави для задоволення потреб соціально незахищених осіб. Це викликає необхідність пошуку «золотої середини» між «нормативною» складовою образу «Я» та реалізацією гуманістичних проявів. Такі обставини породжують можливість внутрішнього конфлікту, професійного вигоряння в означених фахівців, у разі відсутності в них навичок психогігієни. Крім того, побудова адекватної ідентифікаційної моделі для соціального педагога буде можливою при створенні таких умов, коли образи «реального» та «бажаного Я» фахівця співвідноситимуться з такими у осіб, з якими вони працюватимуть.

До основних чинників та умов, які забезпечують оволодіння соціальною педагогікою як професією, належать: потреба в самореалізації, самоствердженні шляхом надання допомоги людям, широкий спектр спілкування (як професійного, так і особистісного), можливість самовдосконалення та більш ефективного вирішення особистих проблем завдяки вивченню психологічних, соціологічних і юридичних дисциплін. Крім того, соціальні педагоги усвідомлюють низький рівень можливості забезпечення матеріальних потреб (за рахунок недостатнього статусу професії та невисокої заробітної платні), а також розуміють можливість психологічного ризику, оскільки їх діяльність пов'язана з багатьма стресовими чинниками. В результаті дослідження мотиваційних факторів виявився їх тісний зв'язок з уявленнями про соціальну педагогіку як професійну діяльність, на підставі чого ми робимо висновок, що ці чинники взаємообумовлені і можуть розвиватися системно в ході соціалізації [4, с.124-128].

Висновки. Таким чином професійна модель соціального педагога повинна будуватися у відповідності до вимог часу, з урахуванням соціальних очікувань як з боку держави, так і з боку клієнтів. Розуміння сутності та значення феномену професійного самовдосконалення є необхідним з боку колективу в ході вивчення циклу соціально-педагогічних дисциплін, оскільки це сприяє кращому змістовному наповненню навчального та виховного процесів. Виходячи з цього забезпечується свідомий вплив на соціально-психологічні чинники, які

сприяють підвищенню рівня професіоналізму майбутніх фахівців. В першу чергу необхідно забезпечити можливість ідентифікації з соціально-необхідними, сучасними уявленнями в соціальній педагогіці. Метою діяльності студента має бути не просто оволодіння частиною соціального досвіду, зафіксованого у вигляді навчальної інформації, а формування здатності виконувати майбутні професійні ролі, використовуючи ці знання. Причому, рівні активності майбутніх спеціалістів зумовлюються, з одного боку, індивідуальними особливостями самої особистості, а з іншого - особливостями даної предметної діяльності.

Л

ІТЕРАТУРА:

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах та таблицях. Навч. посібн. / О. В. Безпалько. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
2. Романець З. Проблема інтеграції знань в контексті підготовки соціальних працівників та формування їх професійної Я-концепції // реформування соціальних служб в Україні: сучасний стан та перспективи: Зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф. / за ред. Неллі Ничкало, Бреда МакКензі. – Львів-Вінніпег: Видавнича фірма «Малті-М», - 2003. – 257 с.
3. Соціальна робота в Україні: теорія та практика: Посібник для підвищення кваліфікації психологів центрів соціальних служб для молоді. / За ред. А.Я.Ходорчук. - К.: ДЦССМ, 2003. - 264 с
4. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій / М.Ф. Головатий (кер. авт. кол.), М.П. Лукашевич, Г.А. Дмитренко та ін. – К.: МАУП, 2004. – 368 с.
5. Фирсов М.В., Студенова Е.Г. Теория социальной работы: Учебн. пособие для студ. высших. учебн. заведений. / М.В.Фирсов, Е.Г.Студенова. - М.: Гуманит. изд. цент ВЛАДОС. 2000.

Рецензент: к.пед.н., доц. Безносюк О.О., старший науковий співробітник науково-дослідного центру, Військовий інститут, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

к.пед.н. Грибок О.П.

ПРОБЛЕМА ИНТЕГРАЦИИ ЗНАНИЙ В КОНТЕКСТЕ ПОДГОТОВКИ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ

Модель социального педагога должна строиться в соответствии с требованиями времени, с учетом социальных ожиданий, как со стороны государства так и со стороны человека. Понимание сути и значения феномена профессионального самосовершенствования есть необходимым со стороны коллектива в ходе изучения цикла социально-педагогических дисциплин, так как это способствует лучшему, содержательному наполнению учебного и воспитательного процессов. В статье охарактеризованы социально-психологические условия, влияющие на становление уровня профессионализма специалистов в сфере социальной педагогики, сделан анализ проблемы интеграции знаний, полученных студентами соответствующей профессиональной подготовки.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, профессионализация, социальная педагогика, социально-педагогическая деятельность, профессиональная подготовка, интеграция знаний.

Gribok Oleksandr, candidate of pedagogic sciences associate professor

THE PROBLEM OF KNOWLEDGE INTEGRATION IN THE CONTEXT OF SOCIAL TRAINING OF TEACHERS

The model of the social professor should be formed in terms of time demands and in terms of social expectations both of the government and the person. The understanding of the meaning of the professional self-improvement phenomenon is necessary for the staff in terms of social and pedagogical studies as it improves the core of study process. The article contains the social-psychological conditions that influence the professional level of the experts of social pedagogics, the analysis of the problem of the integration of knowledges, that students of the proper professional training has obtained.

Keywords: professional preparation, professionalization, social pedagogics, social pedagogical activity, professional preparation, integration of knowledges.